

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЖІНОЧОГО СПОРТУ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Сушко Руслана¹, Дорошенко Едуард²

¹*Київський університет імені Бориса Грінченка,*

²*Запорізький державний медичний університет*

Анотації:

Актуальність. Показано низку проблемних питань, які супроводжують навчально-тренувальний і змагальний процес жіночого спорту вищих досягнень і, через їх специфічність, психологічно впливають на соціалізацію спортсменок різної спеціалізації в умовах глобальної конкуренції. **Мета дослідження** – обґрунтувати та узагальнити соціально-психологічні проблеми розвитку жіночого спорту в умовах світової глобальної конкуренції. **Методи дослідження:** аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, даних мережі Інтернет; контент-аналіз; педагогічні спостереження. **Результати дослідження.** Проаналізовано та систематизовано резонансні випадки деструктивної соціально-психологічної спрямованості, що знаходяться у відкритому доступі ЗМІ. Обґрунтовано поширені помилки формування взаємовідносин видатних висококваліфікованих спортсменок у спортивних колективах під час становлення та розвитку їх спортивної кар'єри, що підтверджено фактами їх знаходження у приниженому стані через залежність від результатів змагань, бажання кар'єрного зростання, страху осуду та зневіри у вирішенні ситуації на власну користь та особистий сором. Узагальнено соціально-психологічну проблемність ситуацій, коли знаходяться у спортивному колективі, досягаючи спортивних вершин під професійним наглядом фахівців психологічного профілю, спортсменки залишені на самоті у питанні вирішення комунікативних завдань. **Ключові висновки.** В результаті отриманих даних визначено, що стосовно відомих і визнаних спортсменок тривалий час чинились заборонені законами різних країн протиправні дії неспритаманні демократичному суспільству, що дозволяє зробити наукове припущення про істотну поширеність проблеми в процесі багаторічного вдосконалення, а різноманітність видів спорту, представниця яких піддавались насильству і приниженню, свідчить про розповсюдження і глобальність проблем, які потребують вивчення і пошуку шляхів їх локалізації.

Ключові слова:

глобалізація, жіночий спорт, соціально-психологічні проблеми, насильство, сексуальні домагання, визначення статі

Problematic issues of the development of women's sports of the highest achievements in the context of global competition. Sushko Ruslana, Doroshenko Eduard.

Relevance. A number of problematic issues that accompany the educational and competitive process of women's sports of the highest achievements and, due to specificity, psychologically affect the socialization of athletes of various specializations in the context of global competition, are shown. **The purpose of the study** is to substantiate and generalize the socio-psychological problems of the development of women's sports in the context of world global competition. **Research methods:** analysis and synthesis of scientific and methodological literature, Internet data; content analysis; pedagogical observations. **The results of the study.** The resonant cases of a destructive socio-psychological orientation that are in the public domain of the media are analyzed and systematized. The common mistakes of forming relationships between well-known highly qualified athletes in sports teams during the formation and development of their sports career are summarized, which is confirmed by the facts of their being in a humiliated state due to dependence on the results of the competition, desire for career growth, fear of disapproval, disappointment in solving the situation in their own favor and personal shame. The socio-psychological problematic of situations where, when in a sports team, reaching sports peaks under the professional supervision of psychological specialists, is summarized, the athletes are left alone in solving communication problems. **Key findings.** As a result of the data obtained, it was determined that against the well-known and recognized athletes, illegal actions that were unusual for a democratic society that were prohibited by the laws of different countries were committed for a long time, which allows us to make a scientific assumption about the significant spread of the problem in the process of many years of improvement, and the variety of sports whose representatives were exposed violence and humiliation, testifies to the spread and global nature of problems that require study and ways of their localization.

globalization, women's sports, socio-psychological problems, violence, sexual harassment, sex determination

Проблемные вопросы развития женского спорта высших достижений в условиях глобальной конкуренции. Сушко Руслана, Дорошенко Эдуард.

Актуальность. Показан ряд проблемных вопросов, которые сопровождают учебно-тренировочный и соревновательный процесс женского спорта высших достижений и, из-за специфичности, психологически влияют на социализацию спортсменок различной специализации в условиях глобальной конкуренции. **Цель исследования** – обосновать и обобщить социально-психологические проблемы развития женского спорта в условиях мировой глобальной конкуренции. **Методы исследования:** анализ и обобщение научно-методической литературы, данных сети Интернет; контент-анализ; педагогические наблюдения. **Результаты исследования.** Проанализированы и систематизированы резонансные случаи деструктивной социально-психологической направленности, которые находятся в открытом доступе СМИ. Обобщены распространенные ошибки формирования взаимоотношений известных высококвалифицированных спортсменок в спортивных коллективах во время становления и развития их спортивной карьеры, что подтверждено фактами их нахождения в униженном состоянии из-за зависимости от результатов соревнований, желания карьерного роста, страха осуждения, разочаровании в решении ситуации в собственную пользу и личный стыд. Обобщена социально-психологическая проблемность ситуаций, когда находятся в спортивном коллективе, достигая спортивных вершин под профессиональным присмотром специалистов психологического профиля, спортсменки оставлены наедине в решении коммуни-кационных задач. **Ключевые выводы.** В результате полученных данных определено, что по отношению к известным и признанным спортсменкам длительное время совершались запрещенные законами разных стран противоправные действия, несвойственные демократическому обществу, что позволяет сделать научное предположение о существенном распространении проблемы в процессе много-летнего совершенствования, а разнообразие видов спорта, представительницы которых подвергались насилью и унижению, свидетельствует о распространении и глобальности проблем, которые требуют изучения и поиска путей их локализации.

глобалізація, женский спорт, социально-психологические проблемы, насилие, сексуальные домогательства, определение пола.

Постановка проблеми. Дослідження науковців стосовно впливу глобалізації на спорт

вищих досягнень підкреслюють значущість багатьох факторів, серед яких міграція та концентрація спортсменів у провідних центрах підготовки і кращих лігах світу, професіоналізація та комерціалізація спорту, соціалізація, політизація та загальна інформатизація [2, 3, 14, 17]. Питання міграції та професіоналізації спортсменів визнано надважливими, що кардинально змінили підходи до підготовки і навчально-тренувального процесу з огляду на нові реалії. Всебічно вивчається й аналізується потужний вплив на спорт комерціалізації та політизації суспільства, а інформатизація створила нові форми обміну досвідом і можливості доступу до раніше недоступних знань методики підготовки та вивчення суперників під час змагальної діяльності. Водночас найменше уваги зазвичай приділено саме соціалізації спортсменів. Зазвичай вивчення цих питань у спорті стосується особливостей адаптації спортсменів до повноцінного життя після успішної кар'єри і здебільшого вивчаються випадки яскравого продовження кар'єри вже неспортивної спрямованості [2, 3]. Проблеми соціалізації спортсменів потребують вивчення впродовж терміну максимальної реалізації індивідуальних можливостей, адже саме в той час формуються навички їх подальшої самореалізації в суспільстві [19, 20]. Особливого відтінку набувають питання з ознаками гендерності, такий стан речей обумовлює необхідність ґрунтовного вивчення існуючих проблемних питань і пошуку шляхів їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні тенденції розвитку спорту турбують вітчизняних і закордонних дослідників, що стимулює пошук шляхів удосконалення індивідуальної майстерності, нових тактичних рішень, інноваційних підходів до вирішення питань оптимізації навчально-тренувального процесу та підвищення результатів змагальної діяльності [7, 10, 11, 13]. Високий рівень майстерності, максимальна реалізація граничних можливостей спортсменів не викликають сумнівів у фахівців, що опікуються питаннями навколишнього середовища олімпійського та професійного спорту [8, 9] й організаційним забезпеченням олімпійської підготовки [12] стосовно значущого впливу зазначених чинників на індивідуальний і командний результат. Науково обґрунтовано необхідність створення відповідних умов медико-біологічного забезпечення навчально-тренувальної та змагальної діяльності, що надає переваги спортсменам, які отримали фінансування медико-біологічного супроводу підготовки [18, 21], водночас особливого значення набули результати дослідження, які надали важливий статус позатренувальним і позазмагальним чинникам спортивного тренування [5]. Вагомим внеском у науку стало вивчення й аналіз питань олімпійської освіти та антуражу Олімпійського руху, що охоплює історичні події та характеризує їх формування [4]. Виявлення специфічних ознак розвитку сучасного спорту сприяло вивченню кардинальних змін, які зазнає спорт на відносно новому етапі розвитку, коли міграція спортсменів стирає кордони між країнами, комерціалізація та політизація спорту формують світогляд суспільства, а інформатизація дозволяє комунікацію мовою методичного доробку і практичного досвіду [2, 15, 17]. Небезпідставно, особливого значення набули дослідження філософських і соціальних чинників розвитку спортивного руху [1, 16], також доведено ефективний вплив психологічних напрямків забезпечення спортивної підготовки на результативність тренувальної та змагальної діяльності [6, 19, 21].

Незважаючи на детальне і ґрунтовне опрацювання актуальних питань, які, значною мірою відтворюють проблемні напрямки розвитку сучасного спорту відомими українськими та закордонними науковцями, залишається низка питань, зацікавленість до яких є значно нижчою в науковому середовищі, але актуальність їх порушення залишається високою та своєчасною.

До цього переліку слід віднести наступні:

- насильство у спорті: авторитарна поведінка провідних тренерів і спортсменів;

сексуальні домагання;

- медичні, етичні та психологічні проблеми лабораторного визначення статі у провідних спортсменок;

- соціально-психологічні проблеми спортсменів-паралімпійців та їх подальша адаптація в суспільстві.

Мета дослідження – обґрунтувати та узагальнити соціально-психологічні проблеми розвитку жіночого спорту в умовах світової глобальної конкуренції.

Матеріали та методи дослідження. *Контингент дослідження:* спортсменки високої кваліфікації світу (представниці різних видів спорту).

Організація дослідження: проаналізовано та систематизовано найбільш відомі та резонансні випадки деструктивної соціологічної спрямованості, узагальнено поширені помилки формування взаємовідносин спортсменок високої кваліфікації протягом розвитку кар'єри.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення науково-методичної літератури, даних мережі Інтернет; контент-аналіз; педагогічні спостереження.

Результати дослідження. Фахівцями визначено, що соціалізація є процесом отримання індивідом навичок, які є необхідними для повноцінного життя в суспільстві, що є комплексним відтворенням соціально-культурних цінностей, норм, традицій поведінки та моралі. У питаннях формування особистості спеціалісти визнають фізичну культуру і спорт як фактори соціалізації, що сприяють комунікації, створенню підґрунтя до подальшого спілкування, побудові взаємовідносин на основі спільних інтересів.

Уніфіковані практичні розробки психологів, які працюють зі спортсменками високої кваліфікації, та сучасний науково-методичний доробок фахівців з проблемних питань соціалізації в спорті свідчить про відсутність сформованих форм їх визначення, і базується на відвертому спілкуванні та довірі, до яких спортсменка може бути неготовою. Це відбувається внаслідок високих фізичних навантажень у процесі підготовки і змагальної діяльності спортсменок високої кваліфікації, що, в окремих випадках, призводить до деструктивних і соціопатичних явищ в спортивних колективах, які також характеризуються значною відстороненістю від суспільного життя та моральних норм, які притаманні демократичним суспільствам.

Так, у французьких ЗМІ набирає обертів скандал сексуального характеру стосовно опублікованої у 2019 році автобіографічної книги «Таке довге мовчання» (*Un si long silence*), в якій відома спортсменка Сара Абітболь (фігурне катання, Франція) розповіла про її багаторазове зґвалтування тренером – Жилем Бейєром, у віці 15-17 років [31]. Книга не залишилась непоміченою через високі спортивні досягнення зірки, яка тривалий час демонструвала високі результати у парному катанні зі Стефаном Бернаді (6 місце на зимових Олімпійських Іграх у 1998, Нагано, Японія, бронзові медалі у 2000 р.; срібні призери чемпіонатів світу (2002-2003 рр.), бронзові призери чемпіонатів Європи (1996, 1998-2001 рр.) та десятиразові чемпіони Франції). Особливої уваги преси книга набула ще й через те, що була подарована першій леді Франції Бріжит Макрон, яка відреагувала запрошенням для спілкування у відповідь. Книга передбачувано звернула увагу, але події, що розгорнулись після оприлюднення набули гучного розголосу і вразили не тільки спортивну спільноту, яка має відношення до фігурного катання, а й широкі верстви населення. Згодом з'явилися офіційні заяви про зґвалтування від інших спортсменок, через масовість яких резонансна справа вже не може залишитись без суттєвого юридичного та кримінального розгляду.

Вищенаведений приклад носить ситуативний характер і зовні виглядає особистісним, та кількість подібних випадків, що наведені в засобах масової інформації та представлені у літературних джерелах, формують уявлення про поширеність цих явищ, які більшість

спортсменок має підстави замовчувати через делікатність цих проблемних ситуацій. Навіть ті, хто наважились відкрити складні травматичні події власного життя, зробили це через досить тривалий термін часу.

У 2018 році американська гімнастка Маккайла Мароні, яка завоювала золото і срібло Олімпійських ігор 2012 р. (Лондон, Велика Британія), звинуватила у сексуальних домаганнях лікаря збірної США Ларрі Насара. Вражаючим став факт, що Федерація гімнастики США змусила гімнастку підписати погодження на мовчання, запропонувавши в обмін суму у 1250000 \$ США на лікування від травм. У ході судових слухань кількість згвалтованих гімнасток зросла до 150 осіб (лікар Л. Насар входив у тренерський штаб збірної протягом 1986-2015 рр., нині засуджений до 175 років позбавлення волі) [28]. Серед постраждалих підтримали звинувачення триразова олімпійська чемпіонка, власниця двох срібних і однієї бронзової медалі Олімпійських Ігор Олександра Райсман і чотириразова олімпійська чемпіонка (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 2016) та десятиразова чемпіонка світу Сімона Байлз.

Жахливими спогадами у прямому ефірі програми «Пусть говорят» поділилася Ольга Корбут – чотириразова олімпійська чемпіонка (Мюнхен, ГДР, 1972; Монреаль, Канада, 1976 р.) стосовно непристойної поведінки тренера Ренальда Книша (нині покійного), зазначивши, що є не поодиноким жертвою відомого тренера [30]. І хоча шоу було сповнене взаємних звинувачень, видатний фахівець визнав, що після чергового конфлікту не стримався і завдав фізичної шкоди спортсменці, що і послугувало відмовою від подальшої співпраці.

Також загальновідомими є факти вибору спортсменками стратегії на запліднення і вагітність з подальшою операцією зі штучного переривання вагітності для досягнення переваг у видах спорту, які потребують високого рівня аеробної витривалості (плавання, біг, лижі, веслування). Вплив контрольованої вагітності в спорті почав вивчатися ще у 60-ті роки ХХ століття і набув масових форм застосування в якості природного допінгу у НДР і СРСР, з чим пов'язують успішні виступи спортсменок різних видів спорту на міжнародних змаганнях найвищого рівня [22]. Науково доведений факт того, що вагітність у першому триместрі позитивно впливає на рівень аеробної витривалості, дав поштовх до змін від тотального тренерського контролю до проведення сумісних навчально-тренувальних зборів і послаблення нагляду за формуванням стосунків, що у поодиноких випадках доходило до звідництва. Через відсутність законів, що захищали б права жінок і спортсменок надмірно популярним став «фаворитизм», що фактично не розцінювався як непристойність через спільність інтересів у досягненні підсумкового результату, тривале перебування разом і довіру, яка природньо виникала між тренером і вихованками. Гімнастка з РФ Ольга Карасьова, олімпійська чемпіонка 1968 р. зізналась, що під тиском тренера завагітніла від свого коханого, а потім вимушено зробила операцію зі штучного переривання вагітності (аборт). Такі операції були важливою деталлю налагодженого механізму, коли тренери залишали цей моральний вибір за спортсменками, прогнозуючи кінець спортивної кар'єри через вагітність і народження [22].

Не останнє місце в соціологічній проблематиці розвитку сучасного спорту посідають гендерні скандали [25], що час від часу виникають у жіночому спорті. Від них страждають як особа, що викликає конфлікт, так і опосередковано всі зацікавлені, хто втрачає можливість змагатися за перемоги. Історія розвитку спорту налічує велику кількість відомих випадків, коли низький голос і чоловіча статура спортсменки небезпідставно викликали у суперниць підозри. У 1966 році на чемпіонаті Європи у Будапешті вперше введено тест на статеву приналежність, а з 1968 перевірки стали обов'язковими на Олімпійських Іграх. Аналіз простий, але точний. Зіскоб внутрішньої сторони щоки показує пару ХХ-хромосом і підтверджує жіночу стать, ХУ – чоловічу. На сучасному етапі бурю

емоцій і судових позовів викликало і потребувало подальшого з'ясування питання навколо південноафриканської легкоатлетки Кастер Семені, що спеціалізується в бігових дисциплінах легкої атлетики на дистанціях 800 м і 1500 м, дворазової олімпійської чемпіонки (Лондон, Велика Британія, 2012; Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 2016), дворазової чемпіонки світу (Берлін, Німеччина, 2009; Лондон, 2017). Особливістю її організму є вміст високого рівня чоловічих гормонів. Принизливі питання розглядають протягом тривалого терміну виступів спортсменки і хоча досягнення залишаються визнаними за нею, за новими правилами олімпійська чемпіонка зобов'язана знижувати рівень тестостерону, щоб мати можливість брати участь у змаганнях. Спортивний арбітражний суд у Лозанні (CAS) визнав, що нова система допуску до змагань містить дискримінаційні вимоги, але є «необхідною для збереження цілісності легкої атлетики» як виду спорту.

Індійська легкоатлетка Санті Сундаражан намагалась покінчити життя самогубством після того, як її позбавили срібла Азіатських ігор-2006 [26]. У неї визначили синдром тестикулярної фемінізації (AIS), коли людина зовні є жінкою (за вторинними статевими ознаками), а внутрішні органи мають чоловічу будову. Пізніше вона знайшла в собі сили стати тренером і організувала спортивну академію. У 1996 р. на Олімпійських Іграх в Атланті гендерний тест не пройшли 8 жінок-спортсменок, у семи з яких виявили AIS.

Також особливої уваги потребують явища поширеного насильства в спорті по відношенню до професійних спортсменок зі сторони тренерів, офіційних осіб і часто батьків, або чоловіків, що виконують ці обов'язки. Враховуючи наукові підходи стосовно форм і методів тренерської діяльності, вибудовано розподіл на авторитарний, демократичний і ліберальний стилі управління в процесі спортивної підготовки. Стиль управління і побудова стосунків залежать не тільки від тренерського бачення чи звичних способів комунікації з метою досягнення високих результатів, але й особливостей психотипу, і межею між агресивною та образливою поведінкою, яку дозволяє спортсменка по відношенню до себе у спортивному колективі. Водночас доцільно зауважити, що більшість спортсменок потрапляють у вибудовану схему стосунків і часто постають перед вибором визначення пріоритетів між перспективою подальшого кар'єрного зростання і боротьбою за достойне відношення до себе. Значною мірою це стосується командних видів спорту, де потрапити в залежність від існуючих традицій спілкування доводиться практично кожній молодій спортсменці, а досвідчені вже не опираються прийнятним формам спілкування через певну звичку до принизливих ситуацій. Перемоги найбільш успішних тренерів у СРСР пов'язані з авторитарним стилем управління досвідчених фахівців своєї справи і тренерів з великої літери, якими запам'яталися І.Є. Турчин, Заслужений тренер СРСР з гандболу, кандидат педагогічних наук, дворазовий олімпійський чемпіон, дворазовий переможець чемпіонатів світу (1982, 1986 рр.), який власноруч підготував плеяду найвідоміших українських гандболісток світового рівня [27] та М.В. Карполь, Заслужений тренер СРСР з волейболу, дворазовий олімпійський чемпіон, чемпіон світу 1990 р. [29]. Перерахований список перемог тренерів є лише верхівкою досягнень, безліч успішних виступів у чемпіонатах і міжнародних турнірах найвищого рівня з фактично непереможеними у свій час клубами «Спартак» (Київ) і «Уралочка- УГМК» (Єкатеринбург) значно розширяють перелік вдячних спортсменок за успішну кар'єру, разом з тим соціалізація учасниць навчально-тренувального і змагального процесів під керівництвом впливових тренерів під час і після закінчення кар'єри будувалась дуже по-різному і нехтувати фактом їх потужного авторитарного впливу неможливо.

Висока тональність пояснень з боку тренерів у супроводі нецензурних і принизливих визначень до сьогодення не залишила жіночий спорт, і часто є звичним супроводом робочої комунікації. Якщо перебільшення зазначених тренерів у формах спілкування наприкінці 90-х вважались проявом надмірної емоційності, що нівелювалося гучними спортивними

II. Науковий напрям

досягненнями, то відомі факти побиття спортсменок на сучасному етапі розвитку спорту не підлягають виправданню як через гуманістичну орієнтацію сучасного суспільства, так і через низку законів, що нині мають захищати права спортсменок-жінок. Після невдалого поєдинку за третє місце на Олімпійських Іграх у Ріо-де-Жанейро (Бразилія, 2016) спортсменка збірної РФ з боротьби Інна Тражукова оприлюднила звинувачення у побитті з боку президента Федерації спортивної боротьби РФ Михайла Маміашвілі [23]. Сербсько-австралійська тенісистка Олена Докіч в рамках судової згоди виплатила 1000000 \$ США власному батьку і тренеру за «розлучення», на підставі оприлюднених публічних скандалів з побиттям [32]. У 2004 році два тренери збірної Південної Кореї з шорт-треку і сім посадовців Корейського союзу ковзанярів пішли у відставку через скандал із застосуванням вживання сили і покарань у жіночій збірній країни. У 2007 р. тренер збірної України з плавання Михайло Зубков був позбавлений акредитації і затриманий поліцією під час чемпіонату світу в Австралії, який після невдалого запливу накинувся з кулаками на свою доньку Катерину Зубкову в роздягальні басейну (інцидент потрапив в об'єктиви камер журналістів і набув подальшого розголосу у ЗМІ) [33]. В результаті цього скандалу тренер М. Зубков отримав дискваліфікацію на 6 років від Міжнародної федерації водних видів спорту за «нанесення образи іміджу плавання».

Проблеми комунікації в межах дозволеного на сьогодні набули ознак недопустимого емоційного тиску, приниження і застосування чоловічої сили по відношенню до спортсменок. Але на часі зміни подібного становища, про що свідчать відверті звинувачення після отриманих психологічних травм. Розглянуті в нашому дослідженні випадки носять аргументовану резонансність справ і широко представлені у засобах масової інформації через доведеність до судових позовів і наявність юридичних (кримінальних) вироків або суспільного осуду. Через загальну доступність представлених даних, вони потребують обґрунтування для подальшого деталізованого вивчення у відповідності до видів спорту. Існуючі проблеми насильства в спорті доцільно узагальнити і систематизувати (рис. 1).

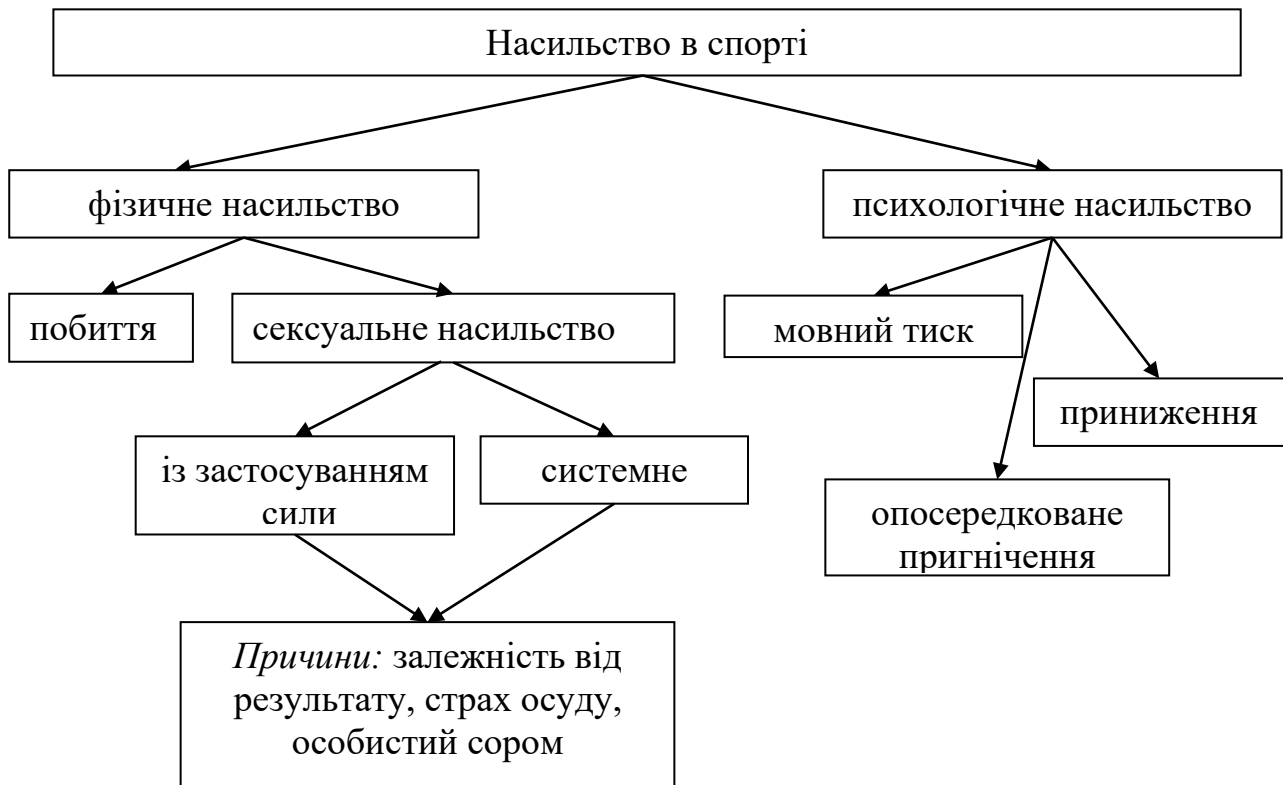

Рис. 1. Диференціація типів насильства в спорті

Дискусія. На сучасному етапі розвитку суспільства нормою стали психологічні служби, які впроваджені по всій вертикалі навчальних закладів, ефективність роботи яких залежить від особистісного професійного підходу фахівців. У спорті залучення психологів насамперед покликано налаштувати спортсменів на подолання психологічних бар'єрів у процесі підготовки, для корекції та мобілізації спортсменок на демонстрацію високих результатів. Разом з тим, функції спортивного психолога не обмежуються виключно розглядом питань оптимізації навчально-тренувального та змагального процесу, а стосуються питань соціалізації спортсменів і побудови оптимальних комунікаційних відносин з оточуючими [19, 20]. Уважного ставлення і кропіткої корекційної роботи потребують спортсменки високої кваліфікації через статус, унікальні особистісні психологічні якості, які сприяють досягненню результатів, але часто заважають соціалізації таких особистостей. Відчуття самотності під час ефективної реалізації індивідуального спортивного потенціалу може бути пригнічено за рахунок високих спортивних результатів, досягнень і визнання оточуючих, та після закінчення яскравої кар'єри набуває значущих ознак, що призводять до зниження самооцінки і пошуку шляхів втрати реальності через надмірне вживання алкоголю та наркотичних засобів [21].

Отже, обґрунтованими є протиріччя, що виникають у плані наукової дискусії стосовно загальних рекомендацій виходу зі складних і часто жахливо принизливих ситуацій. На наш погляд, наявні лише загальні рекомендації, але кожен конкретний проблемний випадок є унікальним, потребує індивідуалізованого аналізу та прийняття узгоджених рішень. Водночас, замовчування проблеми призводить до порушення психічних процесів і сприяє пригніченню особистості спортсменки. При продовженні системного приниження спортсменки, відтермінування з замовчуванням призводить до ускладнення проблемних явищ, підвищення термінів подальшої соціально-психологічної реабілітації та неможливості їх вирішення.

Висновки. На основі проведеного дослідження й аналізу відкритої інформації у ЗМІ стосовно проблемних ситуацій під час становлення спортивної кар'єри жінок – спортсменок вищої кваліфікації, що були викладені в статті, доцільно узагальнити наступне:

- висококваліфіковані спортсменки (представниці різних видів спорту) знаходилися тривалий час у приниженому стані через залежність від результатів змагань (бажання кар'єрного зростання, страх осуду і зневіри у вирішенні ситуації на власну користь, особистий сором);
- кількість висококваліфікованих спортсменок, питання яких представлені в статті не передбачає конкретики у відсотковому відношенні через індивідуальність більшості окремих ситуацій, але формує соціально-психологічну проблемну ситуацію, яку їм, доводиться самотійно вирішувати попри наявність фахівців психологічного профілю в спортивних колективах;
- у результаті отриманих даних визначено, що стосовно відомих і визнаних спортсменок чинились заборонені законами різних країн протиправні дії непридатні демократичному суспільству, що дозволяє зробити наукове припущення про істотну поширеність проблеми в процесі багаторічного вдосконалення, а різноманітність видів спорту, представниці яких піддавались насиллю і приниженню, свідчить про розповсюдження і глобальність проблем, які потребують вивчення і пошуку шляхів їх уникнення.

Перспективи подальших досліджень ґрунтуються на вивченні взаємозв'язку виду спортивної діяльності, соціальних, психологічних та особистісних характеристик спортсменок вищої кваліфікації, що передують виникненню зазначених проблемних ситуацій.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує конфлікту інтересів.

Список використаних джерел:

1. Білогур В. Є. Становлення та розвиток парадигми філософії спорту в умовах глобалізації. Гуманітарний вісник ЗДІА, 2015. № 60. С. 78-89.
2. Борисова О. В., Сушко Р. О. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації спорту. [методичні рекомендації]. Київ: «Науковий світ», 2016. 35 с.
3. Бубка С. Н. Коммерциализация олимпийского спорта и современная экономическая политика МОК. Теория и методика физ. культуры. 2011. № 2. С. 62-70.
4. Булатова М. М. Система олимпийского образования в Украине. Наука в олимпийском спорте. 2015. № 2. С. 5-9.
5. Виноградов В. Е. Стимуляция работоспособности и восстановительных процессов в тренировочной и соревновательной деятельности квалифицированных спортсменов. К.: НПФ «Славутич-Дельфин», 2009. 367 с.
6. Воронова В., Шутова С. Динамика эмоциональных состояний футболистов на разных этапах многолетней спортивной подготовки. Наука в олимпийском спорте. 2014. № 3. С. 62-68.
7. Дорошенко Э. Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх. Наука в олимпийском спорте. 2014. № 4. С.15-21.
8. Есентаев Т. Современная система подготовки спортсменов в олимпийском спорте и ее внешняя среда. Теория і методика фізичного виховання і спорту. 2015. № 4. С. 7-11.
9. Есентаев Т., Павленко Ю. [Деятельность спортивных тренировочных центров разных стран в условиях глобализации спорта высших достижений](#). Наука в олимпийском спорте. 2016. № 1. С. 70-76.
10. Козина Ж., Ермаков С., Цеслицка М. Теоретико-методические основы индивидуального подхода в спорте. Быдгощ, 2014. 396 с.
11. Костюкевич В. М., Врублевський С. П., Вознюк Т. В. Теоретико-методичні основи контролю у фізичному вихованні та спорті: [монографія]. Вінниця: ТОВ «Планер», 2017. 191 с.
12. Павленко Ю. Организационно-методологические основы научно-методического обеспечения подготовки спортсменов. Наука в олимпийском спорте. 2015. № 2. С. 10-18.
13. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов: история развития, методология построения, современное состояние. Наука в олимпийском спорте. 2016. № 3. С. 75-104.
14. Платонов В., Есентаев Т. Организационно-управленческие модели совершенствования системы подготовки спортсменов высокой квалификации в условиях политизации и коммерциализации олимпийского спорта. Наука в олимпийском спорте. 2015. № 1. С. 19-26.
15. Поли Р. Глобализация спорта (на примере футбола). Наука в олимпийском спорте. 2013. № 4. С. 52-57.
16. Столяров В. И. Ценности современного олимпийского движения: идеалы и реалии. Наука в олимпийском спорте». 2014. № 3. С. 76-82.
17. Сушко Р. О. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу). [монографія]. К. : Центр учбової літератури, 2017. 360 с.

References:

1. Bilogur V. Ye. (2015). Stanovlennya ta rozvytok paradyhmy filozofiyi sportu v umovakh hlobalizatsiyi [Formation and development of sport philosophy paradigm under globalization conditions]. Humanitarnyy visnyk ZDIA, 60, 78-89.
2. Borysova O.V., & Sushko R.O. (2016). Rozvytok sportyvnykh ihor v umovakh hlobalizatsiyi sportu: metodychni rekomendatsiyi [Development of sports games in the context of globalization of sports: guidelines], Kyiv: Naukovyy svit.
3. Bubka S.N. (2011). Kommertsializatsiya olimpiyskogo sporta i sovremennaya ekonomicheskaya politika MOK [Commercialization of Olympic Sports and the IOC's Current Economic Policy]. Teoriya i metodika fizicheskoy kul'tury, 2, 62-70.
4. Bulatova M.M. (2015). Sistema olimpiyskogo obrazovaniya v Ukraine [The system of Olympic education in Ukraine]. Nauka v olimpiyskom sporte, 2, 5-9.
5. Vinogradov V.Ye. (2009). Stimulyatsiya rabotosposobnosti i vosstanovitel'nykh protsessov v trenirovochnoy i sorevnovatel'noy deyatelnosti kvalifitsirovannykh sportsmenov [Stimulation of performance and recovery processes in the training and competitive activities of qualified athletes], Kyiv: NPF «Slavutich-Del'fin».
6. Voronova V., & Shutova S. (2014). Dinamika emotsional'nykh sostoyaniy futbolistov na raznykh etapakh mnogoletney sportivnoy podgotovki [The dynamics of the emotional states of football players at different stages of many years of sports training]. Nauka v olimpiyskom sporte, 3, 62-68.
7. Doroshenko E. (2014). Upravleniye tekhniko-takticheskoy deyatelnost'yu v komandnykh sportivnykh igrakh [Management of technical and tactical activities in team sports games]. Nauka v olimpiyskom sporte, 4, 15-21.
8. Esentaev T. (2015). Sovremennaya sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte i yeye vneshnyaya sreda [The modern system of training athletes in Olympic sports and its external environment]. Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya i sportu, 4, 7-11.
9. Esentaev T., & Pavlenko Yu. (2016). Deyatel'nost' sportivnykh trenirovochnykh tsentrov raznykh stran v usloviyakh globalizatsii sporta vysshikh dostizheniy [The activities of sports training centers in different countries in the context of the globalization of top-level sports]. Nauka v olimpiyskom sporte, 1, 70-76.
10. Kozina Zh., Ermakov S., & Tseslitska M. (2014). Teoretiko-metodicheskkiye osnovy individual'nogo podkhoda v sporte [Theoretical and methodological foundations of an individual approach in sports], Bydgoszcz.
11. Kostyukevych V.M., Vrublevskiy V.P., & Vozniuk T.V. (2017). Teoretyko-metodychni osnovy kontrolyu u fizychnomu vykhovanni ta sporti: monohrafiya [Theoretical and methodological foundations of control in physical education and sports: monograph], Vinnitsia: TOV «Planer».
12. Pavlenko Yu. (2015). Organizatsionno-metodologicheskkiye osnovy nauchno-metodicheskogo obespecheniya podgotovki sportsmenov [Organizational and methodological foundations of scientific and methodological support for training athletes]. Nauka v olimpiyskom sporte, 2, 10-18.
13. Platonov V.N. (2016). Obshchaya teoriya podgotovki sportsmenov: istoriya razvitiya, metodologiya postroyeniya, sovremennoye sostoyaniye [General theory of training athletes: development

18. Shpaniuk V.V., Lyzohub V.S., Pustovalov V.O., Khomenko S.M., Kozhemiako T.V., Boechko F.F. [Physical performance and its relation to the individual-typological properties of the central nervous system](#). Cherkasy University Bulletin: Biological Sciences Series. 2019. №2. PP. 81-89.
19. Sushko R., Vysochina N., Vorobiova A., Doroshenko E., Pastuhova V., Vysochin F. Psychological selection in game sports on the basketball example. Journal of Physical Education and Sport. 2019. Vol.19 (3). P. 1708 - 1714. DOI:10.7752/jpes.2019.03250
20. Voronova V., Khmel'nitska I., Shynkaruk O., Borysova O., Kostyukevich V., Zhovnych O. Gender peculiarities of personality's qualities development in football. Journal of Physical Education and Sport. 2020. Vol. 20, issue 1. P. 484-489. DOI: 10.7752/jpes.2020.s1071
21. Sheviakov O. V., Doroshenko E. Yu., Mykhaliuk Ye. L., Prykhodko V. V., Liakhova I. M., Nikanorov O. K., Malakhova S. M., Hurieieva A. M.. Features of social-psychological rehabilitation of sportsmen-paralympians specialized in powerlifting. Zaporozhye medical journal. 2020. Vol. 22 (1). PP. 96-102. DOI: 10.14739/2310-1210. 2020.1.194632
22. Беременность как допинг. [Электронный ресурс]. Режим доступа к ресурсу: https://expert.ru/russian_reporter/2008/19/beremennost/
23. Борец И.Тражукова подала в суд на Мамияшвили за избивание в Рио. [Электронный ресурс]. Режим доступа к ресурсу: <https://lenta.ru/articles/2016/08/26/trabey/>
24. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/>
25. Гендерні скандали в спорті. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.segodnya.ua/sport/others/hendernye-ckandaly-v-cporte-24588.html>
26. Индийская спортсменка провалила тест на проверку пола. [Электронный ресурс]. Режим доступа к ресурсу: <https://www.newsru.com/sport/18dec2006/oops.html>
27. Ігор Турчин – епоха в історії українського, радянського та світового гандболу. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://noc.km.ua/?p=2784>
28. Лікаря у США засудили на 175 років за розбещення гімнасток. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-42815973>
29. Николай Карполь – волейбол и педагогика. [Электронный ресурс]. Режим доступа к ресурсу: <https://www.volleyball.ua/russia/2140-nikolai-karpol-volieibol-i-piedaghoghika>
30. Олімпійська чемпіонка з гімнастики Ольга Корбут звинуватила тренера в згвалтуванні. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://ukrreporter.com.ua/sport/olimpijska-chempionka-z-gimnastyky-olga-korbut-zvynuvatyla-trenera-v-zgvaltuvanni.html>
31. Президент федерації фігурного катання Франції подав у відставку після жахливого зізнання спортсменки у згвалтуванні. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/ru/prosport/prezident-federacii-figurnogo-kataniya-francii-podal-v-otstavku-posle-zhutkogo-priznaniya-sportsmenki-v-iznasilovanii-1488276.html>
32. Теннисистка Докич. Из-за отца я все время history, construction methodology, current status]. Nauka v olimpiyskom sporte, 3, 75-104. (in Russian)
14. Platonov V., & Esentaev T. (2015). Organizatsionno-upravlencheskiye modeli sovershenstvovaniya sistemy podgotovki sportsmenov vysokoy kvalifikatsii v usloviyakh politizatsii i kommertsializatsii olimpiyskogo sporta [Organizational and managerial models for improving the system of training highly qualified athletes in the context of politicization and commercialization of Olympic sports]. Nauka v olimpiyskom sporte, 1, 19-26.
15. Poli R. (2013). Globalizatsiya sporta (na primere futbola) [Globalization of sports (on the example of football)]. Nauka v olimpiyskom sporte, 4, 52-57.
16. Stoliarov V.I. (2014). Tsennosti sovremennogo olimpiyskogo dvizheniya: idealy i realii [Values of the modern Olympic movement: ideals and realities]. Nauka v olimpiyskom sporte, 3, 76-82.
17. Sushko R.O. (2017). Rozvytok sportyvnykh ihor v umovakh hlobalizatsiyi (na materiali basketbolu): monohrafiya [Development of sports games in the context of globalization (based on basketball): monograph], Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury.
18. Shpaniuk V.V., Lyzohub V.S., Pustovalov V.O., Khomenko S.M., Kozhemiako T.V., & Boechko F.F. (2019). [Physical performance and its relation to the individual-typological properties of the central nervous system](#). Cherkasy University Bulletin: Biological Sciences Series, 2, 81-89.
19. Sushko R., Vysochina N., Vorobiova A., Doroshenko E., Pastuhova V., & Vysochin F. (2019). Psychological selection in game sports on the basketball example. Journal of Physical Education and Sport, 19 (3), 1708-1714. DOI:10.7752/jpes.2019.03250
20. Voronova V., Khmel'nitska I., Shynkaruk O., Borysova O., Kostyukevich V., & Zhovnych O. (2020). Gender peculiarities of personality's qualities development in football. Journal of Physical Education and Sport, 20 (1), 484-489. DOI: 10.7752/jpes.2020.s1071
21. Sheviakov O.V., Doroshenko E.Yu., Mykhaliuk Ye.L., Prykhodko V.V., Liakhova I.M., Nikanorov O.K., Malakhova S.M., & Hurieieva A.M.(2020). Features of social-psychological rehabilitation of sportsmen-paralympians specialized in powerlifting. Zaporozhye medical journal, 22 (1), 96-102. DOI: 10.14739/2310-1210. 2020.1.194632
22. Beremennost' kak doping [Electronic resource]. Resource Access Mode: https://expert.ru/russian_reporter/2008/19/beremennost/
23. Borets I. Trazhukova podala v sud na Mamiashvili za izbiyeniye v Rio [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://lenta.ru/articles/2016/08/26/trabey/>
24. Wikipedia. [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://uk.wikipedia.org/>
25. Henderni skandaly v sporti [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://www.segodnya.ua/sport/others/hendernye-ckandaly-v-cporte-24588.html>
26. Indiyaskaya sportsmenka provalila test na proverku pola [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://www.newsru.com/sport/18dec2006/oops.html>
27. Ihor Turchyn – epokha v istoriyi ukrayins'koho, radyans'koho ta svitovoho handbolu [Electronic resource]. Resource Access Mode: <http://noc.km.ua/?p=2784>
28. Likarya u SSHA zasudyly na 175 rokov za rozbeshchennya himnastok [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-42815973>
29. Nikolay Karpol' – voleybol i pedagogika [Electronic

чувствовала себя виноватой. [Электронный ресурс]. Режим доступа к ресурсу: <https://www.bbc.com/russian/features-42141838>

33. Український тренер з плавання затриманий через застосування сили. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://ua.korrespondent.net/sport/288274-ukrayinskij-trener-z-plavannya-zatrimanij-cherez-zastosuvannya-sili>

resource]. Resource Access Mode: <https://www.volleyball.ua/russia/2140-nikolai-karpol-volieibol-i-piedagoghika>

30. Olimpiys'ka chempionka z himnastyky Ol'ha Korbut zvyuvatyla trenera v z'hvaltuvanni [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://ukrreporter.com.ua/sport/olimpijska-chempionka-z-gimnastyky-olga-korbut-zvynuvatyla-trenera-v-zgvaltuvanni.html>

31. Prezydent federatsiyi fihurnoho katannya Frantsiyi podav u vidstavku pislya zhakhlyvoho ziznannya sport'smenky u zgvaltuvanni [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://tsn.ua/ru/prosport/prezident-federacii-figurnogo-kataniya-francii-podal-v-otstavku-posle-zhutkogo-priznaniya-sportsmenki-v-iznasilovanii-1488276.html>

32. Tennisistka Dokich. Iz-za ottsa ya vse vremya chuvstvovala sebya vinovatoj [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://www.bbc.com/russian/features-42141838>

33. Ukrayins'kyi trener z plavannya zatorymanyu cherez zastosuvannya syly [Electronic resource]. Resource Access Mode: <https://ua.korrespondent.net/sport/288274-ukrayinskij-trener-z-plavannya-zatrimanij-cherez-zastosuvannya-sili>

DOI: 10.31652/2071-5285-2020-9(28)-272-281

Відомості про авторів:

Сушко Р.О.; orcid.org/0000-0003-3256-4444; r.sushko@kubg.edu.ua; Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, Київ, 04053, Україна
Дорошенко Е.Ю.; orcid.org/0000-0001-7624-531X; doroe@ukr.net; Запорізький державний медичний університет, проспект Маяковського, 26, Запоріжжя, 69000, Україна